

CHRISTINA JONUNG OCH ANN-CHARLOTTE STÅHLBERG

Professors heder och värdighet åt Karin Kock

I våra artiklar i Ekonomisk Debatt om kvinnliga nationalekonomer har vi utnämmt Karin Kock till professor i nationalekonomi och därmed till Sveriges första kvinnliga professor i ämnet (Jonung och Ståhlberg 2002, 2003). Vi har fått påpekat för oss att detta inte är helt korrekt. Karin Kock erhöll aldrig professorstjänst vid någon högskola eller något universitet. Professorstiteln fick hon genom ett konseljbeslut som den 31 augusti 1945 tilldelade henne professors namn. Statsrådsprotokollet lyder sålunda: ”Departementschefen hemställer, att Kungl. Maj:t täcktes tillägga docenten vid Stockholms högskola, filosofie doktorn Karin Kock professors namn.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall.”

Vilken innebörd har då tilldelandet av ”professors namn” eller, som det heter i pressen 1945, ”professors heder och värdighet”? Enligt Nordisk Familjebok 1954 var professors namn ”en hederstitel vilken utan åtföljande ämbete kan förlänas personer som utmärkt sig i vetenskap eller konst”.¹ Vi blev nyfikna på vad som låg till grund för Karin Kocks förvärv av denna titel – ansågs hon ha utmärkt sig på ett sådant sätt att hon innehade professorskompetens eller fanns det andra skäl?

Tyvärr finns inte längre någon konselj-

akt med bakgrundsmaterial för beslutet i Riksarkivet – endast en notering om att den saknas. Vad vi skriver nedan får således ses som våra bedömningar på grundval av den övriga information vi lyckats få fram. Vi har här haft stor hjälp av docent Kirsti Niskanen vid Linköpings universitet som arbetar med en bok om Karin Kock (se Niskanen 2001, 2004 samt pågående).

Karin Kock (född 1891) disputerade 1929 och blev docent 1933. Hennes huvudområden var kapitalmarknad, penning- och konjunkturpolitik. Under åren innan hedersutnämningen skrev hon också företagsskildringar, främst om banker, medverkade vid uppbyggnaden av den svenska nationalinkomststatistiken och deltog som sakkunnig i åtskilliga utredningar. Samtidigt undervisade hon vid Stockholms högskola. Från och med 1938 och framåt skedde detta som tillförordnad professor. Hon vikarierade omväxlande för Gösta Bagge och Gunnar Myrdal som var tjänstlediga för politiska uppgifter. När hon fick professorstiteln hade hon som DN uttryckte det ”i högsta grad vanan inne”. ”Det är säkert ingen som bestrider professor Kocks förmåga att upprätthålla en professur, den har hon redan under många år visat.”

Kirsti Niskanen har uppmärksammat oss på ett osignerat brevtkast från juli 1943 som finns i Karin Kocks arkiv på Kungliga biblioteket. I detta anhåller ”undertecknade professorer i nationalekonomi” att statsrådet vid ecklesiastikdepartementet vidtar åtgärder för att tillerkänna Karin Kock professors namn. Som stöd för anhållan redovisas dels

Fil lic CHRISTINA JONUNG är numera verksam med frilansprojekt i Bryssel. Hennes forskning har ägnats jämställdhetsfrågor. christina.jonung@skynet.se. Docent ANN-CHARLOTTE STÅHLBERG är verksam vid Institutet för social forskning vid Stockholms universitet. Hennes forskning rör främst socialförsäkringar. ann-charlotte.stahlberg@sofi.su.se.

¹ Professorstiteln kan utdelas även idag. Personer som erhållit en sådan och spontant faller oss i minnet är Allan Larsson, Rudolf Meidner och Sven Rydenfelt. Spektret av prestationer som kan ligga till grund är således brett. Nationalencyklopedien av 1994 har också en bredare formulering – ”personer som intar en framträdande plats inom sitt område”.

Karin Kocks imponerande meritlista, dels en lång uppskattande beskrivning av hennes "omfattande, mångsidiga och kvalitativt högtstående författarskap på det ekonomiska området". Det beskrivs som en "imponerande forskargärning". Som särskilt meriterande i vetenskapligt hänseende framhålls "hennes om god teoretisk skolning vittnande förmåga att utnyttja statistiskt och annat empiriskt material för en beskrivning och analys av ekonomiska händelseförlopp och förhållanden."

I brevet påpekas att Karin Kock i samband med ansökan till en lärartjänst i nationalekonomi vid Kungl Tekniska Högskolan fått så fördelaktiga utlåtanden av de sakkunniga "att dessa torde kunna jämföras med en formell kompetensförklaring till professor. Det är också vår uppfattning att hennes professorkompetens i nationalekonomi är väl styrkt".

Vilka de tänkta undertecknarna är vet vi alltså inte och inte heller om och när brevet blev avsänt. Intrycket blir dock, såväl av det avgivna sakkunnigutlåtandet som av brevetkastet, att flera av Karin Kocks kollegor ansåg att hon var väl kompetent för en professor. Varför hade hon då inte redan sökt en sådan? Även svaret på denna fråga framgår av brevet. Karin Kock ville av personliga skäl inte lämna Stockholm och hade därför inte konkurrerat på annat håll. Eftersom några ordinarie tjänster inte kommer att bli lediga de närmaste åren vill brevskrivarna att hon får det erkännande och den uppmuntran som skulle ligga i tilldelandet av professors namn.

Det kom dock att dröja två år innan de presumtiva brevskrivarnas önskan blev uppfylld. Vad som hände däremellan vet vi inte. I juli 1945 begär Gunnar Myrdal åter tjänstledigt - denna gång för att han blivit ledamot av statsrådet - samt föreslår att Karin Kock upprätthåller hans professorstjänst. Kanske börjar frågan kännas än mer akut.

Eventuellt var utnämningen ett sätt att stärka Karin Kocks chanser i konkurrensen om kommande tjänster. I DN uttrycks för-

hoppningen i samband med utnämningen att "den innebär ett förhandslöfte till första ordinarie professur i nationalekonomi som blir ledig". 1945 är en sådan också på väg, nämligen på Handelshögskolan i Stockholm. Karin Kock söker, men drar sig så småningom tillbaka. I ett brev till Tord Palander i mars 1946 berättar hon varför. Hon vill fortsätta att arbeta med Myrdal på Handelsdepartementet och vill inte avstå från de offentliga uppdragen. Professorsuppgiften på Handelshögskolan skulle kräva alltför mycket tid och kraft.²

Karin Kock nöjer sig således med sin professorstitel. Inom kort (1947) skulle hon utnämnas till statsråd och livet ta en annan riktning än den akademiska.

Bertil Ohlin skriver i hennes dödsruna 1976: "Kunnighet, klarhet och vederhäftighet utmärkte allt Karin Kock åstadkom. Trots att hon inte besatt den teoretiskt-konstruktiva begåvning som i Sverige sedan gammalt satts högt vid vetenskapliga jämförelser fick hon i de nationalekonomiska kretsarna en mycket respekterad ställning och som uttryck härför en professors heder och värdighet." Den vetenskapliga rangordningen av olika forskningsinriktningar var tydligen densamma på 1930/40-talen som idag.

Det kan naturligtvis diskuteras hur formell man bör vara vid bedömningen av vem som är/varit professor i nationalekonomi. Bör man särskilja en person som innehaft en professorstjänst från en person som verkat som professor och mottagit professors namn som uttryck för sin professorkompetens? Ur ett strikt formellt perspektiv får den historieskrivning vi gav i vår artikel om kvinnliga nationalekonomer vid svenska universitet revideras. De första kvinnliga professorerna i nationalekonomi i Sverige blir med detta synsätt de vilka erhöill sina tjänster först under 1990-talet.

Karin Kock blev Sveriges första kvinnliga statsråd. Hon blev vår första kvinnliga verks-

² Även detta brev har Kirsti Niskanen gett oss information om.

chef.³ Hon var utövande professor i nationalekonomi och förvärvade professorstiteln. Hon blev dock inte den första kvinnliga nationalekonomen med professorsämbete i Sverige – trots att allt tyder på att hon besatt den erforderliga vetenskapliga kompetensen. I en intervju i Allers 1974 vid 83 års ålder konstaterar hon: ”Om jag hade varit karl 1910-1930 hade det gått fortare att få större arbetsuppgifter”. Hennes råd till unga kvinnor blir: ”Ta risker. Stanna aldrig kvar. Sitt aldrig still”.

Referenser

- Henriksson, R (2000), ”Karin Kock (1891-1976)”, i Dimond, R m fl (red), *A Biographical Dictionary of Women Economists*, Edward Elgar, Cheltenham.
- Jonung, C och A-C Ståhlberg (2002), ”En jämställd ekonomisk debatt?” *Ekonomisk Debatt*, årg 30, nr 6, s 549-62.
- Jonung, C och A-C Ståhlberg (2003), ”National-ekonomins frukter – även för kvinnor?” *Ekonomisk Debatt*, årg 31, nr 3, s 5-20.
- Niskanen, K (2001), ”Kvinnopolitiskt engagemang i könsneutral vetenskap - Karin Kocks könsteoretiska analys under 1930-talet”, *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, nr 3-4, s 101-17.
- Niskanen, K (under utgivning 2004), ”Vetenskap och forskning som social miljö – Karin Kock och ”Stockholmsskolan” mellan 1920- och 40-talen” i Fridh Haneson, B-M och I Haglund (red), *Förbjuden frukt på kunskapens träd*. Festskrift vid Kvinnliga Akademikers Förenings 100-årsjubileum, Atlantis.
- Niskanen, K (pågående), *Nationalekonom och kvinna: Karin Kock i vetenskap och kvinnopolitik mellan 1920- och 1950-talen*.

³ 1950 utnämndes Karin Kock till överdirektör och chef för Statistiska centralbyrån. För en längre redogörelse för hennes bakgrund, karriär, vetenskapliga produktion, kvinnopolitiska verksamhet och andra engagemang, se Henriksson (2000).